

TYSKLAND — PROBLEMATIONEN

Av fil. kand. C. O. PETTERSSON, Stockholm

DET moderna Tyskland kan sägas utgöra motpolen till det historiska Tyskland, till den statliga splittringens och de sociala och politiska motsättningarnas Tyskland. Nationalsocialismens Tyskland negerar på det mest kategoriska sätt sitt eget förflutna, som just kännetecknas av mångsidighet och partikularism, av brist på enhet och likriktning. Sätillvida betecknar nationalsocialismens genombrott en drastisk tillämpning av Hegels logiska schema: tesen slår över i antites, decentraliseringen efterträdes av en integral maktkoncentration, den personliga friheten av en sträng subordination under statsmyndigheten, de fredliga, humanitära och kulturella bemödandena av en krigisk, spartansk, asketisk orientering. Det tillkommer framtiden att ådagalägga, huruvida och på vilket sätt en syntes av dessa motsatser är möjlig.

Det tyska kulturlivet, sådant det gestaltade sig under tiden mellan riksbildningen och världskriget, uppvisade otvivelaktigt en större mottaglighet och känslighet för främmande inflytelser och en mindre snäv isolering än andra nationella kulturer. Det tyska psyket besatt en relativt hög grad av rörlighet och elasticitet, det hade en viss benägenhet att med sig införliva icke-tyska beståndsdelar, att gå utöver sig själv och att tillägna sig och tillgodogöra sig andras kulturskapelser. Måhända hade denna benägenhet sin geografiska förklaring i Tysklands ömtåliga och utsatta läge i Europas mitt, vilket försvårade ett avvisande av utifrån kommande impulser och omöjliggjorde en insulär isolering; måhända var den också en reflex av folkvandringstidens blandning av skilda befolkningselement och av de många krig, som utkämpats på tysk mark.

Denna kosmopolitiska tendens har emellertid förlänat det tyska kulturlivet ett drag av formlöshet och obestämdhet, det har kommit att te sig mindre nationellt betonat och särartat än exempel-

vis det franska och det engelska. De tyska kulturskapelserna och kulturyttringarna ha förefallit mindre traditionella och beräknliga, mindre stilbundna och determinerade, mindre sammanvuxna med själva nationen än de franska och engelska. Den tyska idealbildningen spände över vidare områden, omfattade djupare motsatser men gömde därigenom också större konflikter. På det språkliga området hade denna differentiation och decentralisation sin motsvarighet i det äldre tyska språkets dialektrikedom, som skarpt kontrasterade mot det franska språkets enhetlighet. Det ligger nära till hands att sammanställa detta med den politiska utvecklingen. Utan tvivel utlöste och frigjorde riksbildningen 1870 en mängd krafter i folksjälén, en ström av anlag och energier, impulser och potenser, som tidigare tillbakahållits och uppdämts genom småstatsystemet. Tydligast visade sig detta på det ekonomiska området: 1800-talets sista årtionden företedde en nästan febril utbyggnad av produktionsapparaten, en forcerad expansion och differentiering, omläggning och modernisering av näringslivet, som tullunionen — och övriga blotta ansatser till bildandet av en riksenhet — aldrig mäktat frambringa. För Förenta staterna synes — för att anföra en historisk parallell — fredsslutet efter inbördeskriget 1865, som ju också betydde en konsolidering av statsbildningen, ha framkallat liknande verkningar. Och ett färskare exempel på samma dependens mellan statsbildning och ekonomisk uppblomstring uppvisar den hastiga ekonomiska utvecklingen i Finland under 1920-talet efter självständighetskriget, vilken utveckling först på senare tid anslagit ett mera dämpat tempo.

Men de mera centrala och sublimes skikten av kulturlivet, de djupare regionerna i samhällets och folkets tillvaro: konst och litteratur, vetenskap och religion, rättsordning och sociala institutioner, moral och ideal, tänkesätt och handlingsvanor, uppfostran och intressen, tyckas behöva längre tid för att mogna, för att få nationell stil och särprägel, för att finna egna former, än den yttre, materiella odlingen. Det immateriella kulturbeståndet måste så att säga genomsyras av de krafter, som politiskt hålla nationen samman, innan man kan tala om en typiskt nationell kultur; mosaikerna i kulturkomplexet måste sammansmälta till en enhet, de måste omstöpas i specifikt nationella former — en process, som förlöpt med gåtfull snabbhet, friktionsfrihet och kontinuitet i exempelvis Förenta staterna, men som ännu knappast avslutats i ett land som Tyskland. En nation är icke färdigbildad

och fullständig utan denna kulturella tillbyggnad och komplettering, den är icke myndig och fullvuxen förrän efter denna relativt långsamma diffusionsprocess, förrän de yttre politiska formerna för nationens tillvaro fyllts av ett mot dessa former korresponderande innehåll, förrän det ekonomiska underlaget för denna tillvaro uppbär en nationellt gjuten andlig kultur. Den politiskt-statsrättsliga konstruktionen måste finna resonans i massornas idealbildning och strävanden, den måste stödjas och konfirmeras av en nationell mentalitet, av en lojalitet i folksjälen, i attityder och benägenheter, som bejakar statsbildningen och nationens politiska enhet. Det var detta kulturella underbyggnadsarbete, som ej avslutats i Tyskland, då världskriget begynte. Den tyska nationens existens var därför strängt taget problematisk vid krigsutbrottet, det var en nation i vardande, som ingick i kriget, en nation med ovissa, okända möjligheter, en nation, som ännu ej funnit sin definitiva form och gestalt.

Men just detta ovisshetsmoment utgör, synes det, den springande punkten i Europas utrikespolitiska situation — och detta såväl före som efter världskriget. Ty inställningen till Tyskland har i väsentlig grad bestämts — och bestämmas alltjämt — av en dunkel, instinktiv fruktan för dessa okända möjligheter, för dessa slumrande, oförbrukade, oformade energier hos folksjälen, som de äldre nationerna sakna och som hos de nybildade smånationerna i Europa äro för svaga för att utgöra ett allvarligt hot mot det politiska jämviktssystemet. Nationalsocialismens uppkomst, epidemiska spridning och slutliga genombrott samt den tyska parlamentarismens bankrutt tyda ju för övrigt på, att denna fruktan icke varit ogrundad. Mot det tyska rikets bestämda geografiska konfiguration korresponderar ett obestämt komplex av inre, eruptiva energier, ett bestånd av okända, endast anade kraftreserver, för vilka den politiska konstitutionen bildar ramen eller den yttre förutsättningen. Därför framstår Tyskland i högre grad än andra nationer såsom en potentiell störare av jämvikten i Europas politiska kraftfält — och såsom en genom sitt centrala läge särskilt farlig störare. Så står då Europas diplomati inför den teoretiskt olösliga uppgiften att åstadkomma en stabil, fredsgaranterande jämvikt mellan krafter, som nästan alla växa i olika progression, och av vilka en i eminent grad — eller åtminstone i högre grad än de övriga — utgör en variabel, i utveckling stadd storhet, i sanning ett dynamiskt problem för den internationella politiken.